

Vertoogh, hoe nootwendich, nut ende profijtelijck het zy voor ...

VERTOOGH, HOE NOOTWENDICH, NUT EN.
de profijtelijck het zy voor de vereenichde Nederlanden te behouden
de Vryheyt van te handelen op *West-Indien*, Inden vrede met
den Coninck van Spangien.

Almen vijtelijck wille tusen den oostijonck/verbanck/booz-
ganc/ ende ghebuerichheit van dese inlandtse Oostijonge:
Den aert ende gheuegenheit der vpauben daer wi in mede te
doen hebben/ als mede den stant deser vereenichde Landen/
en ban waer se hare middelen/macht/ en vooijandijte rijk-
dommen trecken/ daer se haer met Gods hulpe gediende
des oostijonge/ so manelijck ende stantbaelich mede hebben
betijst/ ende betijst: moeten booz/ het gewelt haerder vpauben: So salmen
oock moeten bekennen/ datter noyt ghen Doick noch Lant ter werelt en is
ghetweest/ dat meerder oostijonge heeft ghesjacht om de waersjouwinge Salo-
mons die hy doet in het 26. capitt. sijnre sijnre rijk/ ter herten te nemen/ als dese
vereenichde Landen/ alwaer hy sijght: Den vrant waer bekent by sijnre Kelen
hoe wel dat hi in dertie wick is: Wanneer by sijn denme vriendelijc maect/ so en ghe-
loof hem niet/ want seuen trouwelen sijn in sijn herte: het welck sijn oock be-
vesticht in sijn 2. Capitt. vers. 10. segghende: Bekent uwen vrant nemmees
wan ghelijc als het Vier alijc wedet verroeft/ so en last hy ooc zijne trecken niet/ en oft hy
hem althoon seyger ende bucket/ so siet doch voor u/ ende hoedet u voor hem. Item
sijn 4. vers. De vrant gheeft wel goede woorden/ ende beclacht u seer/ en siet hem
vriendelijc. Can dertoe ooc weeten/ maer in dertie denc/ by hoe hy in inden eijl bren-
ghe: ende sijght by sijn/ so en can hy uwe bloets niet (at worden/ wil u yemant scha-
de doen/ so is hy de eerde/ ende stel hem ghelijc als wilde hy n helpen/ en vellet u bedrie-
ghelijc: Om nu te bewijnen dat dese waersjouwinge dese Landen booyne-
melich aengaet/ sal daer toe niet verholen den oostijonck noch ghebuerichheit
deser oostijonge/ noch int lange den aert onse vpauben/ die sulc is/ dat ic niet
en meyne dat enige Oostijonck verhalten van eenighe/ die by haer in ryaunie/
onverhallicke giericheit/ eergiericheit/ wazachgiericheit/ trouloosheit en
bedorich souben/ mogen herpeleken woerden. sjaer sal allenlich wat segghen
van haer ontrouwe ende bedorich (door welken middel het sijnnt dase
ons nu neenen conder te bejagen) als mede aenwijzen den middel die wy
hebben om ons daer teghen te wippen ende hare sichten te ontgan/ om
alsoe de booschijpen werfscouwinge wel int werck te mogen legghen.
Wat den haer ontrouwe en bedorich aengaet/ so onnoch daer reuvelen
wan te verhalten/ desulc dat eenen ygelichen/ die maer en weet wat sijn in
dese inlandtse Oostijonge heeft toeghebraghen (ich late sijn wat in hon-
dert Jaeren heruwaerts elders in Europa ende America is gepassert) genoegh
bekent is/ dat de Spaenische regeringhe is ghegront op die Machtelijcke
fundament/ naemelijc: dat den sijnre geen werre en behoort te maken van
de

*dit heb
oakt
(M)
1647*

Tryck // / I25 B 14 c Br. 1647 Vertoog

Tillkomstår s.a. 1647?
Digitaliserad år 2019

VERTOOGH, HOE NOOTWENDICH, NVT EN.
 de profijtelijk het zy voor de vereenichde Nederlanden te behouden
 de Vryheyt van te handelen op *West-Indien*, Inden vrede met
 den Coninck van Spangien.

A

Is men blytelick wilt insien den oorspronck/aenbanc/boort-
 ganck/ ende gheduericheyt van dese inlandtsche Oorloghe:
 Den aert ende gheuegentheyt der vyanden daer wy mede te
 doen hebben/ als mede den stant deser vereenichde Landen/
 en van waer zy hare middelen/macht/ en voornaemste rijc-
 dommen trecken/ daer zy haer met Godes hulpe gedurende
 dese oorloge/ so mannelijk ende stantvastelick mede hebben
 bezyjt/ ende bezyjden moeten vooz het geweld haerder vyanden: So salmen
 oock moeten bekennen/ datter noyt gheen Volck noch Lant ter werelt en is
 gheweest / dat meerder oorfsake heeft ghehadt om de waerschouwinge Salo-
 monis die hy doet in het 26. capit. zijner sprucke ter herten te nemē/ als dese
 vereenichde Landen/ alwaer hy seght: Den vyant wort bekenet by sijner Redene,
 hoe wel dat hy in therte valsche is: Wanneer hy sijn stemme vriendelic maect, so en ghe-
 looft hem niet, want seuen grouwelen sijn in sijn herte: het welck Sprach oock be-
 vesticht in zijn 12. Capit. vers. 10. segghende: Betrout uwen vyant niemmermeer,
 want gelijc als het Yser altijt wedet verroeft, so en laet hy ooc zijne treken niet, en oft hy
 hem alschoon neyger ende bucket, so siet doch voor u, ende hoedet u voor hem. **Trent**
int 17. vers. De vyant gheeft wel goede woorden, ende beclaecht u seer, en stelt hem
 vriendelic: Can daertoe ooc weenen, maer in therte denck hy hoe hy u inden cuyl bren-
 ghe: ende crijght hy ruym, so en can hy uwes bloets niet sat worden, Wil u yemant scha-
 de doen so is hy de eerste, ende stelt hem ghelijc als wilde hy u helpen, en veller u bedrie-
 ghelijck: **Om nu te bewijfen dat dese waerschouwinge dese Landen voozne-
 melick aengaet/ sal daer toe niet verhalen den oorspronck noch geduericheyt
 deser oorloge/ noch int lange den aert onser vyanden/ die sulcx is/ dat ick niet
 en meyne dat eenige Histozien verhalen van eenighe/ die by haer in tyantse/
 onberisadelicke giericheyt/ eergiericheyt/ wzaechgiericheyt/ trouloosheyt en
 bedyoch soudē mogen vergeleken worden. Maer sal alleenlick wat segghen
 van haer ontrouwe ende bedyoch (dooz welcken middel het schijnt datse
 ons nu meenen tonder te byenghen) als mede aentwijfen den middel die wy
 hebben om ons daer teghen te wapenen ende hare stricken te ontgaen / om
 alsoo de voorszeyden waerschouwinghe wel int werck te mogen legghen.**

Wat van hare ontrouwe en bedyoch aengaet/ is onnodich daer exempelē
 van te verhalen/ dewijle dat enen pegelijcken/ die maer en weet wat sich in
 dese Inlandtsche Oorloghe heeft toegedraghen (ick late staen wat in hon-
 dert Jaeren herwaerts elders in Europa ende America is gepasseert) genoegh
 bekenet is / dat de Spaensche regeringhe is ghegront op dit Machiavelische
 sendament/ namelick/ **Wat den Prince geen werck en behooft te maken van**
 de

Ant. Medel

*Polit
(Br)*

1647?

de onderhouding heziner Beloften/ Tractaten / oft eenige Verbindingen / die hy soude moghen aengaen / als hy maer voort eel mach doen / wel zynen Nach stet / oft het spel schoon heeft / ende dat hy dan sonder eenich wyce ghen der Conscientie / ofte eenich ander eerlijck insien / mach zyn trouwe schenden / ende sonder schaemte aller volckeren rechten ende den Eedt breeken.

Maer thooghste van alle boosheyt / en dat ons de hairen behoorde te beghe te doen staen van bzeefe / is / dat de vermenynde Gheestelichheyt / en voor nemelick de Jesuwitten / openlijck deruen leeren en boorgeben / dat de Prin ten aen haren Eedt ende Beloften die zy den genen doen die sy ketters noemē / niet en zyn ghehouden. Noemende haben dien Een Heylich Bedroch / als sy die dooz sulcken middel connen bedriegen: Houdent oock als enen Artijckel vā haer gheloobe / Dat den Antichrist van Groomen / die zy Paus noemen / een peder mach van zynen Eedt ontslaen: Goe selfs wannere hy het hun be veelt / datse moeten op de verdoemenisse van hare zielen / hem gheboosfamen ende haren Eedt en Verbondt breeken. Waer hy dan ghenoech ghesien wort dat hy haer niet en ghelt noch Woorz / noch Beloften / noch Verbondt / noch Verdrach / noch vrede - handelinghen / noch Eedt / noch peds datmen tot ver seker inghe oft basicheyt onder den menschen soude connen bedencken. In boegē dat / ofmen den vrede schoon met haer tref / ende in alles over - comt / het even so veel sal zyn / als oft daer noyt van ghesproken en ware.

Teghens welcke verbloecte erde growelicke Antichristische ende Ma shiavellische stricken / geenen anderen raet en is als datmen de boozschreben leeringe Salomonis en Syrachs waer neme / op dat ons niet en trefse tghene Sy rach wyders op het 12. vers van het boozschreben Capittel (sprekende vandē Wpant) seght: Treck hem niet tot u, dat hy u niet wegh en stoote / ende tredē in u ste de: Set hem niet by u, dat hy niet nauwen stoel en pooghe / ende dat ghy dan ten laetsten op mijn woorden dencken moet, ende dat het u dan rouwe. Ende woorders: Ghe lijck als Wanneer eenen Slangen besweerder ghebeten wort / dat en jammert niemant: also weynich als dat soo een met wilden ghedierten omme gaet, ende van hen verscheurt wordt / alsoo gaet het dien oock die den Godloosen aenhaect, ende hem in haren sonden vermenght.

Welck ongheluck ons onghetwiffelt sal op den hals comen / zoo wy dooz besen Vrede - handel bedroegen / ende den Wpant tot eenen roof worden / ende dat wy de Wyphepdt / daer tot noch toe soo mannelick booz ghestreden / ende so veel bloets booz gestoet is / ramen te verliesen. Want wie isser doch die sich onser in sulcken ghevalle soude ontfermen / en ter contrarien ons niet bespo ten / ouer onse slechticheyt / nalatichheyt / slappicheyt ende cleynherticheyt? Ja selfs oock haten / als menschen die alle hulpe onweerdich zyn / om dat wy de goede ende trouwe waer schouwwinghe van onse goede nabueren niet hebben willen ter herten nemen / haer hulpe veracht / ons aende voozighe exempelen niet willen spieghelen / ende ghelijck als verghten tghene wy aen andere al tijt hebben tot antwoort ghegeben als men ons handen Vrede sprack / twelck niet alleen byde Deeren / maer by den Gemeynen man daghelijck is inden mondt gheweest / namelick dat den dach wannere wy met onse tyanden sou den in onderhandelinghe comen / apparentelic den dach van ons verberf ende

ouder.

indergauck soude wesen / ende datter hoorzefen Staet niet schadelijcker en
was als vanden Vrede te handelen / voornamelick met den Spangiaert en
hare Hoogheden: oft als het gheschieden soude / dat het moeste wesen met de
Staten vande verheerde Landen / die nu maer gelijc een Oint Cyfer en sijn /
ende ober de welke hare Hoogheden hebben dadelick vercregen / tghene den
Vertogh van Alba maer in Coper en hadde int Antwerps Casteel opghe-
recht.

Maer bouen alle andere / so gaet de hoorzcheben Waerschouwinge hoorz-
nemelick aen alle vrome Christenen die God met een reyn / supber / en onge-
valscht herte ende gewissen soecken te dienen / die de handt niet aenden ploegh
en hebben gheslaghen om te rugge te sien / maer om inde weggen des Heeren
getrouwelick te wandelen / bewijle dat die niet anders en souden te verwach-
ten hebben / als bier / galghe / sweert / ende ballingschap / en in vzeemde landen
te moeten dwalen / om datse de goede occasie van hare en haers Vade rants
byphept haer souden hebben laten wt der handt nemen / ende niet lieuer met
eeren daer inne / ende hoorz / en hebben willen sterben / als des selfs onderganc
te moeten overleben. Dewelcke derhalve voornamelick ooc moeten toesien /
datse hoorz des byants listicheyt oft eeniger Jesuwiten en Libertijne schijn-
rebenen haer niet en laten inleypden tot haren verderbe / want des byants
meeste wilt is / dat hy Godts kercke in dese Landen mochte verstooren ende
wt-roepen.

En al hoe wel de bypsten vande verholginge om de Religie souden bebytte
sijn / insgelijc veel Libertijne / die haer als Chameleons in verschepden cou-
learen veranderen naden groot daer zy op sijn / nochtans en soude hare elle-
de daer om niet te minder wesen / want souden gelijcke wel de soete byphept
(sonder de welke allen eerlijcken herten het leven bitterder is als de doot)
moeten missen: en die vande geresozineerde Religie geblycht zijnde / so sou-
den sy die ghene sijn daer de byanden haren moet aen souden coelen.

De Provincien die nu frontieren sijn / en welckers stant met den Vrede
niet en wordt verandert / maer moeten frontieren blijben / hebben hier op
oock wel te letten / want als den Spangiaert den vrede vake / ende dese lan-
den op haer onberstenste sochte te ouervallen / so souden zy den eerste aenstoet
lijden en den slach op den hals crijghen / aleer datse souden connen gheholpen
worden / want als dese landen gheenen Legher te velde en hadden tot hare
bescherminghe / waer wel te vzeesen datse niet lange en souden connen teghen
houden / maer den byant tot eenen roof worden / ende hoe zy gheseten hebben
als sy onder den byant saten / ende dese vereentijde landen tot byanden had-
den / mach die van Debenter / Zutphen / Rimmeghen ende veel andere wel
ghedencken / dan die van Hollant / ende voornamelick die van Zeelant souden
so haest ghenen noot hebben / also so niet als te water en connen bespronghen
worden / ende souden onder tussen misschien eenich secours vande geallieerde
Prinzen moghen crijghen.

Itemant sal hier op moghen segghen / dat ick tegens mijn eygen schadulwe
berchte / datter niemant so dwaes en is / die de byant wilt oft meppt te verou-
wen

wen: maer dat wy so wel sullen op ons hoede wesen in tijt van vrede als in tijden van Oorloghe.

Dan ghenomen/dat dit de meyninghe zy/so moetmen sien ofmen in tijde van vrede sulcx oock sal comen te weghe brengen / ende oft de daet met de woorden sal ouer een comen / twelck wy sullen verstaen als wy neersielijck setten op den staet van dese landen/ende van waer sy de meeste macht/ rijckdommen ende middelen tot onderhout van desen staet trecken.

Soo is het dan seker dat / naest Godt/den Coophandel/ Zeebaert/ als de verscheyden hantwercken/die in dese landen gemaect ende elders verhoert worden / zijn de zenuwen van dit lichaem / en sonder de welcke dese Landen niet en connen bestaen/noch den meestendeel haerer inwoonders voeden / en na advenant dat den voorsz Coophandel ende Zeebaert toe oft afnemen/dat oock na advenant hare macht ende sterckte wast oft vermindert.

Ab meyn ic in twee voozgaende Discoursen genoeghaem bewesen te hebben/dat door den vrede onse Neeringe/Zeebaert/ Coopluyde/ Ambachtluyden Scheeps ende Crischvolck ons ten deele sal ontrocken ende den vpyant toeghejaecht worden/waer door dese landen seer sullen gheswacht/ ende den vpyant ghesierck zijn.

Ende om een cleyn voozbeelt te gheben van het gene door den vrede in desen deele sal gheswacht worden/so moetmen maer sien wat crancke neeringe den Creues in dese landen beroozsaect / dwelck ten deele spruyt wt dien dat vele lieden op den vrede wachten/latende te doen tegene zy anders doen soude/ deen om dat hy van meeninge is dan te vertrecken/ende zijn residentie elders te nemē / andere/ om datse hopen datse vā andere plaetsen haren coophandel ende neeringe proffitelicker en beter sullen drijven als wt dese landen / waer by ghenoech te speuren is wat het wesen zal den vrede ghetoffen zijnde.

Waer wt dan ghenoech blyck dat het niet ghenoech en is datmen segge oft voorneme datmen den vpyant niet en wil betrouwen/ maer datter meer als woordē oft willen moet by wesen/namelic/datmen middel en macht van volck moet hebben om altyt op zijn hoede te moghen wesen/en datmen hem niet en behoeft te betrouwen/ende dat gebrekende/ so sullen wy hem nootdruftelick moeten betrouwen/ende ghelijck als op zijn ghenade leven/ want een peder verstaet wel/dat/ so de noot ons nu eenichsins soude mogē dwingē om tot de vrede handelinghe te comen / zoo sal hy ons noch veel meer dwinghen om den vrede niet te vrecken/wat ghevelt oft onrecht onse vpyanden ons hier na souden moghen aendoen/wanneer wy ons volck ende middelen ten deele mist zijn/welcke ocrasie hy dan wel soude wesen waer te nemen om ons deen voozbeelt voor ende vander na af te nemen/tot dat hy ons geheel soude onder zijn clauwen crighen/waer vooz onse ghenadige God ons wil beschermen/ oft anders sullen wy de ellendichste menschen zijn die ter werelt leven.

Ick hebbe in mijn voozgaende Discoursen oock bewesen dat dese landen wel souden versekeret zijn souden de verheerde landen weder in haer voozige vpyantlagen en vpyheden conde brengen / ende dat de gereformeerde Christelijcke Religie daer mochte openbaerlic geoeffent worden/maer also het schijnt

wt.

wt de overgegebe artheikel/ dat dit point niet en sal comen vercregen woorden/ soo wil daer op niet staen/ maer tselve God bevelen/ die tziender tijt zijn N. Evangelium wel sal weten te verby pden/ en zijn kercke tot hare volheyt te doen wassen/ in spijt van den Satan ende alle boose raetghebers die tselve soecken te verhinderen.

Soo is het dan noodich dat wy sien/ oft daer noch eenich ander middel overich is om ons selven (met Gods hulpe) inden vrede te moghen maintainen/ sonder op de genade van onse vyanden/ oft sefs oock op de hulpe van de nabuerige Potentaten/ gheheelich te moeten staen/ twelck eygentlick het gene is dat ick voorgenomen hebbe in dit Discours te verhandelen.

Wt het gene ic boven alreede verhaelt hebbe / can men genoech sien dat het voornaemste/ daer naest de Keligie/ ende der landen Privilegie / op behoort gelet te worden/ is dat men de Peertinge/ Zeevaert/ Coopliede en Ambachtsheden/ met alle behoortlike middelen hier sie te behouden/ ende dat / so eenige quamen te vertrecken/ andere in hare plaetse mochten crighen.

Av/ om hter toe te mogen comen / so moet eenen middel ghebonden worden/ om den Coopman wt dese veenichde landen / met meerder voordeel als wt andere landen te doen handelen/ dat den ambachtzman groeter dachhueren mach verdienen als elders/ en dat zjn hant-were wel mach vertiert worden/ dat den Zeeman eenige vaert hebbe daer hy oock met meer pzoftig mach vaeren als wt spandts landen/ ende dat de reyse boven dien niet al te periculeus oft te lanck en zy/ en so wy dit conuen vanden/ sullen het volc ende de Peertinghe hier sonder twyfel wel behouden.

Daer desen middel en is in Europa niet te vnde/ also alles daer so doozsocht wort/ dat daer geet meerder voordeel vooz ons (maer eer min als vooz adere) is te vnden. dewijle ick bewesen hebbe dat de verheerde landen tot den coophandel beter bequaemicheyt ende meerder verskertheyt hebbe als dese landen/ ende datse insghelgex hare manufactures beter coop conuen gheuen als wy daer noch by voegghende/ dat die van Hooghduyflant/ Dyanckrijc/ ende Sweden arbeypden om verscherpen Handtwerckers van dese landen daer te crighen/ dat apparentelick die vande verheerde landen oock veel meer sceppe sullen wt reeden als zy vooz de troublen ghedaen hebben / soo op de Dishesherpe als Coopbaert/ om onse Zeevaert te swacken/ en datse in toecomen de tijden moghen sterck ter Zee wesen/ ende ons de maet ht beneemen/ verhalven moet den voozsz middel buyten Europa ghesocht worden.

Soo moeten wy dan den selven nieuwers als in Indien soecken / daer ick in mijn voozgaende Discoursen niet van vermaent en hebbe/ alsoo ick niet en conde ghelooven dat onsen vyant so onbeschaemt soude geweest hebben/ dat hy soude hebben dorben versoeken / dat wy dien handel souden moeten verlaten. Maer siende dat het nu daer ten deele op aencomyt/ ende dat den vyant noch schijnt daer by te willen blijven/ na d'advisen die tot noch toe wt Spangien zjn gecomen/ ende dat hem noch niet genoech en is dat de Heeren Staten hem vreedsamlijc willen laten besitten de landen die hy gevsurperet/ ende met ghewelt ghebwoongen heeft/ waer vooz zjne macht verskerkt/ ende

W. onse.

Wense verſwackt woꝝdt / maer dat hy daerenboven haer de voꝝsz Indische vaert den oock ſoecht quyt te maken / om ons alſoo den aſem gheheelijck te vernemen / en ghelijck als niet eenen ſlach den hals af te ſnijten / ende dat ic daer benevens vzeſe dat periant ſich mochte laten beweghen om van dien handel te wijcken / oft minners van den weſt-Indiſchen handel / dooꝝ dien dat hy mogelijk niet wel en soude verſtaen wat aen den ſelven ghelegghen is / ſo ſal ick roytelick bewijſen wat nutticheyt / ſtercke / macht ende rijckdom deſe Landen daer wt ſullen inoghen trecken / ende dat het den eenighen middel is om te verrijghen / het gene ick boven geſeyt hebbe noodich te weſen om deſen ſtaet te maintaineren.

Het is wel zo / dat met eenighe Diſcourſen van geleerde lieden / is bewoſen vrecht dat deſe Landen aen den Indiſchen handel hebben / den intreſt die wy ende gheheel Europa ſouden lijden / ſo wy dien berlieten / oock eenichſins / wat ſtercke ende voꝝzdeel dat deſe landen daer wt trecken / ende dat voꝝznelick wt de Ooſt-Indien ende Guinea, maer tghene dat daer vanden Weſt-Indiſchen handel verhaelt woꝝt / is meer het proſijt dat wy daer gehad hebben ende met den Artijckel vanden Treues ſelfs quiteren / als tgene wy daer in hebben / oft inden Treues / Wyde oft Oorloghe ſouden moghen verrijghen / want al de handel die wy inde weſt Indien tot noch toe hebbe gehad / is vande Margarita tot Cuba geweest / alwaer den Coninc van Spangien ober al ſchier gebiet heeft. En alſo byden artijckel / daer vande Treues gehandelt is / woꝝt geconſenteert dat wy niet en ſullen mogen varen ter plaetſen daer de Spangjaerden zijn / ſo verlaten wy den voꝝzighen handel / ten ware niet conſent vande Spangjaerden / twelck zy hun wel ſullen waerhen te conſentieren. En het is wel apparent dat het ghene wy in Ooſt Indien hebben ons oock ſal indert Treues benomen woꝝden / ten zy dat wy den weſt Indiſchen handel daer by behouwen / en dat dooꝝ de navolgende oft dierghelijcke middelen.

Verſtelick / zoo is het wil te vzeſen / dat den Coninck van Spangien den Weer ende andere waren die van daer comen / ſal op ſo leegen merckt ſtellen ende ſo veel ſchepen deſer waerts ſenden / dat wy daer gheen proſijt en ſullen doen / oft niet de Portugiſen geen merct connen houden / twelck hy lichtelijck ſal te weghe brengen / dooꝝ dien dat hy de ſchepen ſelfs doert bouwen ende wtruff / ende weet wat hy voꝝz vrachte vande goederen heeft / die hy van can leeger ſtellen / zijne Tollen en incomen op de ſpecerien en andere waren verlichten / en oft hy dooꝝ dien middel vijf oft ſes hondert duſent croonen jaerlijck voꝝz eenen tijt van jaeren / van zijn incomen miſt / tſelve en can hem niet veel ſchaden / en moet in doꝝzloghe onghelijck meerder laſten draghen vande Oorloch-ſchepen die hy onderhout tot beſtijdinghe van zijn Schepen / ende d'uptredinghe coſt hem nu oec veel meer alſe in tijt van vrede coſten ſoude / ende alſo hy een Coninck is / die meer ſiet op zijn reputatie / behoudeniffe van zijn ſtaet / hem meerderinghe van zijne macht / ende eyndelick op het toecommende / als op het teghentwoꝝrdighe / en wel weet / dat ſo hy ons eens wt die haert can rijghen / dat hem zijn achterſtel haelt ſal betaelt zijn / ſo ſal hy daer niet op ſien om tot zijn vernemen te comen.

Wan

Wanneer hy us ons de wofften so ran doen mideren / zoo weet hy oock
 wel dat onsen lust van derwaerts te varen sal afnemen / en dat wy Couplie-
 den zijnde / den meestendeel meer sien op het teghenwoozdighe wofft als op
 teghene in toscomende tijden daer wt soude moghen volghen. Verhalben sal
 hy hem Jaer op Jaer in India sien te verstercken / ende een groote macht te
 vergaderen: die hebbeude / zijnen slach waer nemen / en de Coninghen die met
 ons int verbont zijn oft niet ons ghehandelt hebben / ouervallen / oock eenige
 niet ghelt soecken om te coopen om ons te bedzieghen / waer toe de Oost-Indi-
 anen ontrouw ghenoech zijn / ende naer haer segghen soo en hebben zy gheen
 been inde tonge / connen die veranderen als zy willen / Als hy oock maer Ban-
 ram en Sumarra, conde vermeereren / zo souden wy het niet dien handel slecht
 hebben. Voben dien sal hy oock soecken onder eenigen deckmantel / eene van
 schade byenghende / den handel byzuchteloos maken.

Als dit nu gheschiede / soa en soude daerom den Wyde in dese Landen niet
 gebroken zijn / maer Wilben de Couplieden dien handel behouden / zo sullen sy
 weder om heel sterck ende met groote onkosten derwaerts moeten wtreedden /
 waer toe het Bootvolck als het de vaert op Spangien ende ander landen
 byp heeft / qualijc sal te beromen zijn / dan niet veel groter huere als sy vooz
 desen gewonnen hebben: Eynelijc / den heelen last van doozloghe soude dat
 op hun aencomen / waer dooze swaerlic tot dese wtreeddinge oft continuatie
 vanden handel sullen willen verstaen: Eenige vande Belwint hebben sullen
 ooc swarichept maken van langer in administratie te wesen / byzefende d'ar-
 gunste vande ghemeeente / so het qualich gluck / eenighe / die haer Schepen en
 goederen dan in Spangien hebben / sullen oock af-raeden / byzefende dat den
 Spangiaert haer de ballen daer soude doen betalen.

Dien middel ontbrekende / soa sal het daer nae aencomen op der landen
 hulpe / die sullen moeten secours doen wil men desen handel behoude. Maer
 tis te byzefen dat de landen / met de ordinaris garnisoenen / de doozighe tuch-
 terheden / ende de byzese diese soude moghen hebben van hier vande vanden
 besponghen te worden / zoo veel sullen te doen hebben / dat veel Provintien
 souden onwilligh wesen om daer toe te verstaen.

Daer by en sullen niet ghebyken eenighe vanden vande landen / die alle
 de swaricheden die hier op vallen / op het hoogste sullen weten vooz te stelle:
 Als / dat de repse seer veel volck verniet: Datter meer schipshole sterft alffer
 tot de Zeevaert aenghequeecht wort: Dat de Regerrers des landts in al-
 len ghevalle meer sorghe behooren te byaghen vooz harer onderdanen leven /
 als vooz de vermeerderinge vande Rijckdommen der landen / ende noch min
 van particulier perfoonen: Dat vooz de langhe absentie van eenighe gehou-
 de Mannen die derwaerts varen / veel vrouwen die thups bliuen / dieck wils
 in groote swarichept vallen / ende veel ontuchts wort bedreuen. Dat vele die
 derwaerts varen / dooz quade exempelen diese aen de Mahometisten ende
 Heydenen sien / menichmael haer boose manieren en gewoonten aennemen /
 haer niet dongeloosige Wyuuen vermengende / de conscientie comen te ver-
 lisen /

lieden/ende also die boose manieren ende zeden hier int landt brengen. Wijders/dat wepnige Manufactueren derwaerts worden geboort oft gelleet/maer/dat ter contrarie met der tijt eenighe van daer herwaerts sullen gheboort worden/die de handwerken van dese Landen seer schadelijck sullen wesen: Dat het ghelt daer mede wt de landen wordt gheboort/ende dat de Schepen die derwaerts varen/in tijdt van noode dese landen gheenen grooten dienst en connen gedoen/midts datse verre vander hant zijn/ende thuyt comende/seer ontrampaneert comen/zoo datse seer onghereet zijn. Waer wt dan by eenige lichtelic soude comen besloten te wordē/dat het beter ware die waert gheabandonneert/als tot costen van t Landt ende verijckel van so veel menschen/ghecontinueert. Doch ick en hebbe niet voozghenomen dese swaricheden al te beantwoorden om coztcheyt wille/maer sal alleen seggen dat in allen ghevalle het gemeene beste moet vooz tparticulier ghepreferert worden:want inde voozverhaelde Discoursen is ghenoech bewesen/dat inde Indische waert onse macht ter Zee veel is bestaende.

Soo sullen wy van nu comen tot den west-Indischen handel/daeer van by velen seer onuerstandelick wordt ghesproken/voorzghende dat ons daer niet veel aen ghelegen en is/alsoo wy daer gheen plaatsen ofte vasticheyt en hebben/ende den handel die wy daer ghehadt hebben met den Treues verlaten:Maer dit moeten wy wat naerder insien/ende verhoys in tvervolgh van desen/hes contrarie te bewijsen.

Om dan wel te verstaen wat dese landen aen den west-Indischen Coophandel ghelegen is/zoo moeten wy vooz eerst verstaen waer in dat den meesten Rijckdom van dien handel bestaet/die door de Spangiaerts derwaerts gedyden wort.

Ten anderen/deoz wat middel wy den selven sullen moghen deelachtich worden. En opndelick sal ick bewijsen/wat nutticheyt/voozdeel/macht ende stercke dese vereenichde landen daer door souden moghen bererijghen.

Het ghemeen ghevoelen hier van is/dat den meesten Rijckdom van dyen handel soude gheeghen zijn inder rijcke Goudt ende Suvere Rhynen die Indien heeft. Van tselve is een groot misverstant:want den meesten Rijckdom bestaet inde verscheyden vruchten ende ghewassen die in die Landen van Indien vallen/als daer zijn Supcker/Seinber/Indigo/Cocheville/Salsaperrille/ende ander Drogheryen:als mede diverse soozten van Hout/Supden/Peerlen ende gesteenten:en wederom/inde verscheyden manufacturen/Waren ende Coopmanschappen/die van Spangien derwaerts gheboort werden/waer by den Coopman/Ambachtsman/Schippers/Landlieden/ende meest alle de ghemeente leven. Tgout ende t Silver gheeft wel den Coninc een groot profijt/maer niet soo heel aen t gheheel lichaem van de Gemeente. De Spangiaerden die eerst in Indien quamen/hebben daer oock groots wijedomme wt gereden also zo t Gout en t Silver daer met groote menschte vonden,dat by d'Indiānen van langher hant vergadert was:Maer nu tselve door lancheyt van tijden seer is verschoben/ende dat daer niet veel meer en is te halen/dan het ghene met grooten arbeyt dagelijcx wt de Rijcken

nen ghetrocken wort/ zoo bestaet den Rijckdom als nu meest inde Coopmanschappen die over en weder ghevoert worden.

Tot bewijs van desen en sal ick gheen langhe beschrijvinghe doen van de Rijckdommen die behalven Gout en Silber wt West-Indien comen / maer alleen ic gebuycken het exempel van Brasilien, daer gheen Gout noch Silber Minen en zijn / ende niet en hebben als Supcker / Cattoen / Brasilië-hout / Confituren ende Gember : van den Gember en mach wt Brasilien in Spaengien niet ghebrocht worden/ om dat die van Sant Domingo, die daer meest op staen ende leven/ niet en souden bedorven worden: Nochtans soo ist den Brasilischen handel een bande profijtelijckste van gheheel Indien, ende daer Portugael meest by staet / ende daer sy (nu Guinea ende Oost-Indien seker quijt zijn/ ofte immerg weynich profijt sy daer wt trecken) haer Traffique by onderhouden: want wt Brasilien worden jaerlijck veen Jaer min/ dander meer/ gebrocht tusschen de veertich ende vijftich duysent kisten Supckers/ welke soude mogen gheestmeert worden (alsoe de tweede derde witte/ en maer een derde brapne Supckeren zijn) op 25. pont vlaems dooz een: dan ghenomen dat het zijn 40. duysent kisten/ eicke kiste tot 20. pont vlaems/ bebraecht acht hondert duysent ponden vlaems/ zijn achtenveertich tonnen Gouts/ sonder het Brasilië hout/ Cattoenen ende andere meer/ dat oec eenen grooten rijckdom gheeft/ ende dan de Manufacturen ende andere waren die van Portugael derwaerts gevoert worden/ die mede wel so veel bedragen als de voorszreben Supckeren: Tis wel waer datter oock veel ghelts wt Portugael derwaerts wort ghevoert / maer dat comt om dat daer anders gheen Manufactureren worden ghesaeten als die de Portuguesen selfs van doen hebben/ maer hare slaven die veel duysenden zijn / en hebbe niets want die meest naecht loopen/ ende also en trecken zy daer gheen ander voordeel wt als den arbejdt/ ende vande Wilde ofte Brasilianen en hebben sy oock gheen gheniet of voordeel/ dewijle sy die veracht/ t'onder ende ongheoeffent houden/ daer tegen als wy daer waren soo souden wy wt onse Arbejders mede groot voordeel trecken/ en den Coophandel soude daer dooz seer versterkt wesen. Hier by can men nu lichtelic af meten wat grooter Rijckdommen de Waren van West-Indien altsamen geben/ en noch meer wat de Coopmanschappē die derwaerts ghevoert worden / wt brenghen : Want in Nova Spaignia ende Peru, zijn hier en daer noch eenighe Indianen die ghepolliceert zijn/ en geleet gaan. Ende ten ware geweest dat de Spaengjaerts/ dooz hare grouwelicke tyrannie de Inwoonders vande landen daer zy ghebiet hebben/ meest hadden wtgheroept/ onghetwilsel souden zy meer voordeels daer van trecken als zy nu wel doen / dewijle d'Indianen wat bozghelijcker souden gheworven hebben/ en om te ghenieten de vucht die vanden arbejdt comt/ haer tot den arbejdt gewent hebben : maer die Landen zijn nu meest van hare Inwoonders ontbloot/ ende die noch overich zijn / worden zoo tonder ghehouden / datse hert noch sinnen en hebben/ jaer schier liever hebben te sterben als onder sulcke tyrannie te leven : ende hier mede heb ick ghenoechsaem aenghewesen / waer inne den Rijckdom vanden West-Indischen Coophandel meest bestaet / namelijk

Ich inde Waren ende Coopmanschappen die been Landt heeft ende dan-
der landt niet en heeft/doch het Goudt ende Silber en is daer niet quaet by
om den Coophandel te sijn.

Den middel om desen handel deelachtich te wordē/is/datmen daer eenige
Colonias oprechte/ende om die bequamelick op te rechten/moetmen het con-
cept hande welf Indische Compaignie laten voortganck hebben / welck in
tijt van Orde of Trebes/beter en bequamer/miet minder oncoffen ende pe-
rrijckels sal connen gheffectueert worden/als in tijt van oozlogē: ende byde
Cooplieden sal alsdan gheltes genoegh gebanden worden/sonder datmē des
Lants middelen daer toe behoeve te ghebruycken/want sullen niet het vier-
de deel van t'Capitael daer toe van noode hebben/dat wel in tijt van oozlo-
ghe souden behoeven.

Oste dat de Heeren Staten dese saecke selve byder hant nemen/het welck
nāe mijn oordeel het beste ware/ende dat een peber van dese landē derwaerts
dan soude moghen handelen met Passpoorte / Ende dat de landen daer eenen
Col voor ghenoten van 5. tot 10. ten hondert/naer datse tot der landen ende
het ghemeene beste voordeel souden bevinden te behooren.

Want also inden Rijckel vanden Trebes is gearrozeert/dat wy sullen
moghen handelen en trafiqueren in allen plaetsen/habenen ende steden/daer
den Coninck van Spangien gheen ghebiet en heeft / so wort ons daer mede
byghestelt van te moghen handelen in Terra Florida, de Antillas, de ghehele
Zee ruste vā wiana, een groot deel van Braslien, van Braslien, voozder tot aen
de Strate van Magellanes zijnde wel 500. mijlen daer den Spangiaert geen
gebiet en heeft/als alleen op Rio de la Plata, wjder door de strate van Magella-
ne in het rijcke Landt van Chili, ende veel ander Landen en Eylanden inde
Zuyt-zee ggelegē: ick geswijge de groote rijcken die te lande waert in zijn
ghelegen, die ouervloet van Gout ende andere costelijckheyt hebben/welcke
volkeren oec eenighsins gepoliceert zijn/ en tot de welke de Spangiaerts
midts hare tyrannie ghenen toeganck en connen crigen/maer daer wy niet
der tijt goede vrientschap mede souden mogen maken/in welke vooz lan-
den wy onse Colonias souden moghen stellen/ende also onsen Coophandel
daer bynben/oughelejk beter/bequamer/en niet meer profijts als de Por-
gisen en Castillanen doen. Maer te seggen de plaetse waer men vooz het eerste
bequaemste soude moghen neder slaen/ selve is niet geraden/want dat waer-
den roosen pot te byoersch ontdecken / ende den Spangiaert waerschouwen/
welc niet en dient gebaen: want oft schoon de Heeren Statē raetsaem von-
den dat na te laten/so sal het onghetwijfelt eenige van onse nabueren te passe
moghen comen.

Wauner men nu eenighe Colonias hadde op ghetrecht/so souden wy den
meesten handel van India in onse handen crighen / om dat wy alle Manu-
facturen hondert ten hondert connen beter coop gebe/als de Spangiaerts/
ende de Waren die wt India comen/ zijn ons oock 50. ten hondert beter als
aen haerlieden/dewijle sy ons wel soo veel meer comen te costen eer die wt
Spangien hier comen/ende boven dien soude ons volck ende landtsieders
deur

deur hare Industrie en arbeysaemheyt noch veel meer voordeels doen als de Spangiaerdt. De selve Spangiaerdt die op onse grensen soude woonē/ souden oock alle middelen aenwenden om met ons te mogen handelen/ ende om den goeden coop/ van ons soecken te coopen/ ende also souden onse waeren over geheel India verpzept worden/ ende wy soude een deel van haer Gout ende Silber in onse handen krijgen/ al waer t'schoon dat wy selve gene Nijnen en ontdekken oft en vonden.

Men moet oock niet meynen dat den Spangiaert alle de vruchtbaerste landen en plaetsen van India so soude beset hebben/ datter gheen en souden overghebleven zijn/ die goet/ getempert/ vruchtbaer/ en bequaem souden zijn om te bewoonen/ ende daer profijt wt te halen is/ dewijle wy weten dat hy noch dagelijcx oorloght om eenige in te nemē/ dat andere/ om de onbequaemheyt van zijne groote Schepen/ van hem niet wel en connen besocht wordē/ als mede door de resistentie die hem de Indianen daer doen/ sommighe zijn hem oock noch unbekent. Den Spangiaert soeckt oock meest gedaen werck/ ende heeft liever alsulche landen daer hy Goudt ende silber Nijnen vindt/ om de arme Indianen indien arbept te versmooren/ ende sich alsoo rijck te maken. Benevens dien zijn de India oock so groot/ dat hy het niet ober al en can besetten/ waer door het vierde deel van de India, by de Spangiaerts niet besoot en zijn.

Enige sullen groote swaricheyt inden aenbanck van dese saec he vinden/ om datse meynen/ dat het langhe Jaer sal aenloopen eer datmen profijt we desen handel sal connen trecken/ maer dit is misverstant/ want supker en Gember zijn ghewassen die so wel voorts setten/ dat wy in anderhalf Jaer oft twee Jaeren ten watersten/ sullen vruchten van onse plantinghe hebben/ ende men moet op de Oost-Indische repse wel 5. oft 6. Jaer wachten eermen daer gheniet van heeft: ende als het eens in treyn is/ sal het Jaer op Jaer toenemen. Ick gheswijghe dat daer zout/ Hou/ verschepden Derwen/ Tubaca ende anders valt/ daermen voor het eerste eenich gheniet van sal krijghen/ verwachtende een beter.

En om dit wel te verstaen so moetmen maer letten op der Portugisen doe/ die noch tsints 4. of 5. Jaer herwaerts/ een nieuwe populatie hebben begost/ wel hondert mijlen van Farnanbuque, naerder de Linie: ende wanneer sy daer gheen voordeel by en sagen/ wat soude haer bewegen dat se nieuwe plaetsen souden bouwen/ supker/ molens stellen/ moeyte/ cost/ en arbept doen/ ende nieuwe landen soecken/ daer zy inde Bape Fernanboucke ende elders wel geseten zijn.

Seghtmen hier op de Portugisen ende ander Spangiaerden hebben daer ns beter bequaemheyt toe als wy/ dewijle zy daer eenighe plaetsen hebben/ ick bekent/ maer als zy daer eerst ghetomen zijn/ so en hebben zy soo goeden ghelegghenheyt oft bequaemheyt niet ghehad/ so van schepen ende anders als wy nu hebben/ te meer/ om dat ons die landen nu soo wel bekent zijn als haer/ ende wy hebben goede commoditeyt om wt eenige omliggēde plaetsen te krijghen alles wat wy tot oprichtinge van Colonias souden moghen van

voen hebben / welke plaetsen hier oock niet en dienen verhaelt / maer den Spangiaert heeft in het begin alles moeten wt Spangien krijgen / wat hy daer van noode hadde / dan hier over hebbe ick in een Discours dat ick op de Populatie vande Indien over eenighe Zaren ghemacckt hebbe ghenoech ghehandelt wil tselve hier niet verhalen / tis ghenoech dat ick bewesen hebbe dat de middel om deelachtich te worden aenden rijckē handel van Indien is / dat men daer eenighe plaetsen besetten moet met volck van dese Landen / moeten nu oock ten deele bewysen wat grooten voordeel / sterckte / ende nutticheyt dese landen daer wt sullen trecken.

Om dit te bewysen en sal ick niet verhalen / de ghelegentheyt / ghewertheyt / gesunde Locht / bequame aertrijcke ende vruchtbaerheyt die dese Landen van Indien hebben / noch oock de menichte van Rivieren / overvloet van hierboettighe dieren / Gebogelte ende visschen / noch mede niet int lange wat Waeren en vruchten dat daer wassen / dan sal maer met een woort segghen dat tselve lant bequaem is tot plantinghe van Olie / Wijn / Supper / Gember / Cochenille / Cattoen / Indigo / diversche Droogherijen ende alderhande Fruyten / ende om cozt te segghen / van alles wat Spangien ende west Indien ons nu gheeft / ende dese Nederlanden by haer selven niet en hebben / twelck daer nuootsakelijck eenen rijcken handel sal moeten gheben.

Dat desen handel den rijcksten is die wt Europa gedreven wort / meyne dat buytē twijfel is / want niet alleen Spangie daer groote Rijckdommē wt treck / maer heel Europa heeft daer wel by ghevaren : ende t' exempel vande Spaensche Coopliden mach hier in dienen / die op dese Nederlanden seer grooten handel plegghen te doen / maer als zy beghouden te geboelen ende te smaken wat groter profijt den Indischen handel gaf / so hebben zy ons haren ouden handel alleynskens overgelaten en haer meest tot den west-Indischen handel begobē / daerse bobē alle de groote belastingē noch ordinaerlic vā vijftich tot hondert ten hondert plegghen te winnen : De Nederlanders die in Spangien hebben ghewont ende onder den duym paert ende deel daer in ghehadt / connen tselve betuyghen / als mede de groote Rijckdommen die de Geneuoysen daer wt hebben ghetrocken.

Wat profijt dat wy van dese Landen souden doen met onse Manufacturen soude onghelijck noch meerder zijn als tgene dat de Spangiaerts doe / bewysen men weet dat de goederen die over Spangien gelonde worden / moeten d' onroffen dragen van hier derwaerts te voeren : dat den Coopman aende selve plach gemeenlick twintich ten hondert te winnen / been tijt min ende dan der tijdt meer : In Spangien in het inconnen worden met Tollen ende ander oncoften noch twintich ten hondert belast / in het wtgaen weder so veel / dan vallen doncoften van Spangien op Indien oock onghelijck meerder als van dese Landen / en al en wonnen wy niet meer als tghene ontspuert wort / met de goederen over Spangien derwaerts te leynden / so waer tselve niet dan te heel ghewonnen / ende ic achte dat de Coopliden van dese Landen / haer wel met de helfte souden te vreden souden.

Dat onse Manufacturen daer oock wel souden ghetrocken worden / tselve

is buyten alle twijfel / bewijse men weet datse booz desen by de Spangiaer-
 den seer zijn ghetrocken gheweest / welck nu by de ghene / die van dese Lan-
 den der waerts souden gaen woonen / niet alleen en soude gheschieden / maer
 waer te hopen dat de Spangiaerden / om den goeden roep / soude haer beste
 doen om die daer van ons te moghen coopen : boben dien souden d'Indianen
 niet der tijt wat bozgerlijc worden ende haer allepusties beginnen te cleeden /
 ick spzake van die / die aende Zee- Custen woonen / want die te landwaert in
 woonen gaen meest al ghecleet / die metter tijt in onse cleedinghe oock souden
 behaghen crijghen / en de voelende de nutticheyt diese wt verscherpen waeren
 van dese Landen souden trecken (ghelijck in Guinea sulcx oock gheschiet ende
 hier noch nieer geschieden soude alsoe onder ons souden woonen) so souden sy
 oec arbeiden om prijs te hebben daer booz zy de selve souden mogen becomen /
 ende haer alsoe v'ren tot Landbouwinghe / dander tot het wercken in de Nij-
 nen / ende de Vrouwen tot spinnen van Cattoenen ende sijde roedinghe / be-
 gheben / alsoe booz de wermite des landts de Zijdelwozmen daer wel sullen
 voorts fetten / welke gesponnen Cattoenen ende gereede Zijde men dan hier
 int landt soude bzinghen om tot Fusteynen ende andere hantwercken ghe-
 buypcht te worden / waer wt ghenderch ghespeurt wordt / dat selve dese lan-
 den noch meer boozdeels soude gheuen als aen den Spangiaert / ende wat
 grooter boozdeel ende macht dese landen daer booz souden vercrighen.

En alsoe den Spangiaert wel weet dat den roophandel bestaet in het ober-
 bzinghen van waren ende coopmanschappen van deen landt in dander / ende
 dat daer toe noodich is dat het een landt ouerbloet hebbe van tghene dan-
 der ontbreect : so laet hy niet toe dat in Indien Ghien oft Wijnen geplant wor-
 den / om alsoe den Coophandel te onderhouden / waer toe wy een veel beter be-
 gudaemhert hebben als den Spangiaert oft eenighe landen in Europa, want
 alsoe in Indiae gheen handtwercken en worden gemacht van Weertje / Cras-
 n. erije / Maelderije / oft Neurenburgerije / es immers seer wepnich : so soude
 niet toegelaten worden dat perant vande gene die dertwaerts soude gaen
 wt dese landen / aldaer eenighe der boozs handtwercken soude moghen ma-
 ken / maer souden hun daer zijnde / moeten gheneren met landt bouwinghe
 ende Coophandel oft eenighe Ambarchten die tot onderheut van haer ende ha-
 re Steden noodich waren / ende daer door den Coophandel ende dese landen
 niet vercozt en worden / waer toe alle die derwaerts varen / souden moeten
 Gedt doen / datse geen der boozschzeven Hantwercken en souden maken noch
 laten maken / maer naer alle haer vermogen / verhinderen datse daer niet ge-
 maecht en worden.

Boben dien souden oock moeten sweeren datse niet gheen ander volcken
 noch oock op gheen ander landen en souden handelen als niet die vande ver-
 zieniche landen / es op dese landen / oft met sulcke als met behoorzijche pas-
 voozt vande E. Mo. Heeren Staten daer soude comen / ende men soude niet
 der tijt d'Indianen niet eenich accoozt daer toe bzinghen dat zy sulcx oock be-
 loben souden.

Welck niet alleen eenen middel en ware om dien handel te crighen / maer
 om

om dien aen dese landen te verknopen: Waer wt een yder ghenoech can afnemen/wat grooten Coophandel ende zeeeringe dese landen hier dooz souden bererijghen/ende meyne daer mede oock genoech gewesen te hebben/den middel om de Coopliden niet meer voordeels wt dese landen/als wt andere landen te doen handelen.

Wt het ghene voorzchreven is / can men oock ghenoech sien dat dit eenen middel soude wesen / om de Ambachtlieden van dese landen grooter daghuieren te doen winnen als elders / ende hare handtwercken wel te doen bererieren: Daer noch by voeghende/dat van dese landen nae India ghene Manufacturen en souden moghen ghesonden worden / als die in dese landen gemaect / ghemerckt / oft gheloot souden zijn / ende sonder selve en souden die in India oock niet moghen ontfanghen worden / ende also souden dese landen flozen / ende niet Inwoonders verbult worden.

Dese voorzdeelen ende weldaet en souden niet alleenlick ghenieten die van Holland ende Zeelant/maer alle de ghebnieerde Provintien souden daer wel by varen / so wel Ghelderlant/Westlant/Oberpffel Groeninghen ende Utrecht/als andere/daer het volck sich tot den arbeit soude willen beghenen/dewijle een vruchtbaer Kertrijck en een Arbeytsaemboic / de lantsaten rijck maect. Ende oft onder de selve enige waren/daer de Inwoonders niet seer tot handtwercken gheneghen en zijn/so souden zy (midts aende wtgheweekene van Zabant/Wlaendzen/ende andere verheerde Landen/zenighe slyne voorzdeelen ghevende) de selve tot haer trekken / waer toe den goeden coop/lijstocht/ende huyshuere diese daer hebben/ooch seer souden helpen: so dat wt Hooghduyschlandt/Ostlandt/ende Engelandt/ ooch veel Nederlanderz herwaerts souden comen wosnen / en haer in dese bereenichde landen / deen hier ende dander daer / nae dat het voor haer neeringhe best soude ghelegghen zijn/commen nederlaen: Jae wt Zabant en Wlaendzen souder noch grote menichte herwaerts comen / om van het spaensche en Antichristische joek bepyjt te wesen / waer dooz dese landen in menichte van volck seer soude toenemen / daer dese landen ter contrarie apparent zijn haer meeste volck ende neeringhe dooz den vrede te verliesen / so selve dooz desen middel niet voorcomen en wort/ghelijck in mijn voorzgaende ghelchziften bewesen is.

Dat de schipbaert hier mede oock seer soude verstercht zijn / ende veel Bootvolck mede aenghequeecht worden/ende in haert gehouden / can men wt het ghene voorzchreven is ghenoech sien / want so den west Indischen handel van Zout ende Gupden / diemen in groot verjckel gedzevel heeft / byde hondert schepen heeft inde vaert ghehouden / wat soude het wesen als men bouen het Zout / noch de supkeren / diverse houten / Olien / Wynen/ende andere Waren met der tijt daer tee bercreghe. Zijnde dit maer een repse van 4. 5. oft 6. Maenden int gaen ende comen/welcken tijt men mensichmael laet om een repse inde Straec oft selve in spangien te doen / ende hier soude voor de Bootghelellen oock wat meer als ordinaris te verdienen zijn.

Als wel so dat het noch dyp oft vier Jaren soude mogen aenloogen / eer men de vruchten ende nuttigheden hier van te dege soude smaercken / ende daer
onder

So den Spaigulaert metter tijt den byede oock wilde byeken en niet doen na hehooren/so en sullen die van dese Landen op den Spaenschen handel niet veel behoeven te passen/want sullen in Indien soo goeden Trafficque hebben/ende van alles wat Spangien ons gheeft/soo wel connen voorszien zijn / dat wy Spangien wel sullen connen missen: Oock en is den Spaenschen handel op veel na niet van so grooter voordeel als hy vooz desen geweest heeft/ende in tijt van byede sullen dese landen niet het vierde deel so veel nutticheyt daer wt trecken als sy ober 15. of 20. Jaren ghebaen hebben.

Maer daer reesteert noch dat ick eenige tegh. uwozzingen beantwoozde/ diemen hier teghen soude mogen doen:welcke zijn na mijn opinie vooznemelijck dyppe. Deen is dat wy hier te lande niet volcx genoegh en hebben om die lande te gaen bewoonen. Ende oft wy volcx ghenoech hadden/ dat het niet raersaem en ware dese lande van Inwoonders te ontblooten/ also onse meeste marche daer in bestaet: Vander is/ dat de lieden van dese landen/ in Indien mits de hitte/ niet wel en souden connen aerden/ oft ooc arbeypden/ ende datse derhalven daer so goet profijt niet en soude doen/ als de Spaignaerden/ die alles dooz hare Slave doe. Eyndelic dat als wy de moeyte verrijckel en onroffen souden gedaen hebben/ dar andere natien daer van het profijt vā soude genieten/ of daer mede comē wonē/ en ons also dien handel ten deele ontreckē.

Wat het eerste belangt selve wozt ten deele beantwoozt met tene ick boven verhaelt hebbe/ namelijc dat dooz de neertuge/ veel Cooplieden ende Ambachtslieden wt andere lande hier soude comen woonen/ so dat vooz eerst de menichte dier in comē soude/ meerder soude wesen/ als die van hier na Indien vertrecken souden. Ende alsoo verscheyden Ambachten in Indien niet en souden mogen gedaen woorden/ zo en souden de Ambachtslieden derwaerts niet veel varen: Encke Cooplieden die hier haer gemac konnē hebben/ sullen daer ooc niet henen willen/ so dat daer vooznemelic volc sal dienen die tot de lantneeringe bequaem zijn en daer verstant van hebbē/ diemen wt Hocheduytslant/ Oostlant, Denemarcken en andere Noozdersche lande genoegh sal vercomē/ twelck meest een Aibeysaem volck is/ die niet seer heerschende en zijn/ maer met de aert van onse Lantsaten wel ober een comen/ en welke landen thien mael volckrijcker zijn als Spangien oock zijnder de lieden vele so arm/ datse haer niet en sullen connen verergeren met haer lant te verlaten: Woven dier souden wt Spangien veel Nederlander krijgē/ die weten wat profjten in Indien te halen zijn/ die ooc willich soude zijn om derwaerts te varen/ als ooc eenighe die wt Bresilien en de Planden van Canarica verjaecht zijn/ so dat men volcx genoegh soude krijgen wt andere landen/ sonder dese landen tontblooten/ ende souden also ghelijck als een dobbel Nederlandt hebben.

Het volc vande Noozdersche landen heeft het verstant niet so goet noch so veel couragie als volc van dese landen wel heeft. so dooz de roude van het elismaer/ daerse geboze/ als datse niet geoeffent en zijn/ en daerom tot de oorloge niet so bequaem/ als die van dese landen/ maer dese swaricheyt is noch cleyn/ maer alse wt dese landen maer goede cloethe overste hebben/ die het volck wel weten te regieren/ sullen metter tijt wel wat cloecker ende beter geoeffent woorden/ en is te verhoopen dat dooz de veranderinge vande locht/ en de goede

conversatie hare humeuren oock wat sullen veranders/ En dat dooz de hitte bade
 sonne het stegmatick humeur vermindert zijnde/ de Cholera sal wassen en toerme-
 waer doozse meer scherpsinnicheyt en cloerinoedicheyt sullen vercrigge/ ende also
 niet alleen/ ick t' volck vande getemperte deelen van Europa gelijck worden/ maer
 metter tijt oock obertreffn: dan dit en is geen materis dooz Coapliede sullen het
 selve de Naturalisten bevelen/ ende hun laten oordeelen oft dit soo soude moghen
 volgen/ ende sien oft ons de hitte soude verhindezen daer te aerden of te arbeiden.
 Om het contrarie hier van te bewijfen/ en hoene maer d'euarenheyt te verhalē/
 die ons heeft geleert dat de Nederlander waer zy comen/ t'p in Spaegrien, Cana-
 rick, Barbarien, Guinea, Ock oft west Indien, ober al de lieden van die landen over-
 treffen in arbeidsaenheyt: ende al en hadden wy gheen ander p'euve als van het
 Soudt dat in west Indien gehaelt wort in een seer heet Klimaat/ twelck den mee-
 stē arbeyt is die ick achte dat ter werelt gedaen wort. So soude selue genoech we-
 sen om dit te betwogen/ ende nochtans en heefften niet bevonden dat aen eenighe
 Schepen die derwaerts gevaren zijn/ opt volck heeft ontbrockē: ende die eens der-
 waerts ghevaren hebben/ synder dickwils weder gekeert. Men moet oock aen-
 mercken dat de daghen ende nachten daer meest euen lauch zijn/ ende dat de hitte
 des daeghs dooz de lange coude nachten gematight wort/ als mees dooz de gebu-
 rige Ooste winden die daer Jaer wt Jaer in wapen. Den grootsten arbeyt die in
 de steden ende inde Supckermeulens moet gedaen worden/ ranmen wel by nachte
 doen. En soo veel den Ackerbouw belangt daer toe heeft men tijt van tsmorgens
 ten 5, of 6 uren tatten 10. uren toe/ en daer na weder van des naermiddachs ten 3
 uren tot t'fabonts 6. of 7. uren/ twelck zijn 8. of neghen uren sdaechs: en als men
 rekent wat darbepden sijn te lande wercken/ men sal bevinden datse niet langer
 en arbeiden als den voozst tijt. Men can daer oock het geheel Jaer dooz int velt
 wercken daer mē hier den meesten tijt dooz het coude en ongetempert weder wort
 verhindert. Het weder is oock dickwils overtrocken/ ende dan is het daer mede
 soel: ende oft het schoon reghent/ soo en hindert den reghen soo veel niet als inde
 coude landen: oock als men maer een schaduwē boven thoost heeft vooz de soune/
 soo is de hitte mede heel verdraeghlick/ waer toe geen Inbentten en Souden ghe-
 breken/ om met seer clepne verhindertinghe vooz den reghen ende de Sonne bezyt
 te zijn/ ende ghelijcke wel inden arbeyt oft op de repse te continueren.

Dat men meent dat de Spaignaerts met hare slaven p'of jtelicker souden ar-
 beyden als wy/ tselve is ooc misverstant/ want men seyt gemoeulick/ dat met on-
 gewillige honden q' laet hāsen vāngen is en dat ongewilligen arbeyt swaer valt:
 dat volck arbeyt so langhe als den stock opden rugge is: Al wat sy doen is sonder
 industrie/ alles doende als onberuustige dieren met grooten arbeyt. Een man vā
 desen lande sal meer wercks aflegghen/ als d'p Swertē/ die groot gelt costen: en
 als sy eenighe onwillige crijghen/ so vergēue sy haer selven oft sterben van honger
 om haer Meesters spijt te doen/ want weten anders geenen middel om haer te wye-
 ken/ dan datse hare ongenadige Meesters soo doen haer ghelt verliesen/ ende also
 wort dickmaels pemandt die dooz heel slaven rijk is/ in corten tijt arm/ als daer
 sterfte onder comt. Als men oock insiet de groote schattingen ende oncosten die de
 Portegiesen en Spaignaerts hebben int gaen en comen/ so sal men moeten bekennē
 dat wy groote daghloonen gheuende/ noch meer voozdeels sullen doen als sy/ al
 hadden sy de slaven ende de mont costen om niet.

Opdelick salmen hier op seggen / Sal het dan alst te arbeypden zyn: als men wilt arbeypden / men behoest daerom in India niet te loopen / maer een yder can in zyn eygen landt wel tot arbeypden comen. Hier op is de antwoorde dat in dese Landen en schier oer geheel Europa de dach loonen so cleen zyn / voozwaemelick vooz die heetlant bouwen / dat sy nimmermeer so veel met arbeypden en tonen verdienen dat sy een s tot ruste mochten geraken / maer moeten alst arbeypden / daer men in India den dooz de vruchtbaerheyt / en ryckdom des lants / in weynich tijts so veel sal conuen verdienen en / dat men sich na eenige jaren arbeypen sal mogen tot ruste begeuen.

Ten lesten wozt geleyt dat als wy de moete hadden gedaen / andere daer het geniet van souden trecken: maer als men instet wat groote ontosten datter gelegē zyn in het opzichten van eenige Colonias, wat bequamsheyt wy daer toe het ben van Scheyen / en andere voozdeelen die ick boven verhaelt hebbe dat dese lande hebbe / meer als eenighe van Europa, so salmen soo seer niet vreesen / dat ons andere natiē den wech soude ondergaen. Ende also dese Populante niet alleen en soude wesen tot voozdeel van dese lande / maer vooz alle onse Geallteerde en nabueren / en dat daer mede den Spaign aert in ballance soude ghehouden wesen: so ware het oock wel te hopen dat men niet haer een Troozt soude moghen maken, datse in tenckhe jaren diergelijck niet en scaden beginnen / of als sy sulcx wilden by der hant nemen / datse so verre van onse plaersen souden bliuen dat wy daer niet by en soude vercozde wesen: en als het al ten quaetsten quame, so souden wy noch wel voozdeel trecken daer andere schade souden doe / gelyck het op de Custen van Guinea gaet / daer andere vooz desen hebben gebaren / maer nu onse scheyen daer comen / so bliuen sy thuss.

Men moet niet meyden dat igene ick hier boven hebbe verhaelt / maer ydele inbeeldingen en zyn / want de erbarentheyt leert ons / wat groote ryckdommen Spaignien wt India heeft betregen, soo dat sulcx by niemant en can oft en mach onkent worden. Insghelijck weetmen hoe Nuova Spania, Brasilia en Peru in costentijte vande Spaignaerts is geyeupleert / ende hoe sy daer vermenicht sijn / dicht zyn. De Eylanden van Canaries, Madera, en de Vlaemsche Eylanden / die by India, in vruchtbaerheyt noch ryckdom niet en moghen vergeliken worden / die comen ons oock tot een exempel dienen / ende leeren wat voozdeel dat in het bouwen en besetren van nieuwen Landen gelegen is: Tse den geheelen werlbodem getuycht sulcx / want alle Landen also bewoont zyn geworden. En als men dan vergelijckt onse Partie by de Spaignaerden / ende wat voozdeel wy in desen deele op haer hebben / soo meyne ick dat wy niemant hier in en sal wederlyken.

Dit is dan eghene ick tot waerschouwinghe over den handel van west-India hebbe willen seggen / niet twyfelende oft een yder siet daer by ghenoech / wat dese Landen daer aen is gelegen / en dat het selue eenen middel is / waer daer sy in neeringe / volck / en voozspoet sullen wassen en toenemen / ende consequentelick dienende om desen Staet te maintainen: ende dat so wy (buen de andere swaricheden die wt den Vrede sullen spruyten) den seluen handel noch comen te verlaten / niet anders en hebben te verwachten / als de waterste ellende ende verderf van desen Marchtighen staet / ende van vele vrome Inwoonders / die dooz de quade neeringe sulcx moeten verloopē / en eenighe in des vyants landen gaen wonen / datse metter tijt / ende des vyants verleydinge / van vzienden vyanden souden mogen worden.

Ja ick houde datter schier bitter ware sich den vyant geheel oker te geven en van hem

Hem genade te begeere / so mocht hy noch eenichsins tot mede dooghfaemheyt der
weecht worden / dan dat wy schynen hem te mistrouwen en ons noch eenichsins
tegen hem te wellen stellen / en ons nochtans dan onse middelen ontbloote en onse
wapenen / en hem also gelijc t'sweert inde hant geuen / om ons daer mede te doode.

Dan ick achte dat sommige hier op het oudt Liedeken sullen singen / navelic so
den vpant dit niet en wilt consenteren / so soudemen daerom moeten in doozloghe
blyuen / en de landen zijn so veel ten achter datse die niet langer conuen susteren.

Nu oft den west-Indischen handel ons so veel inपोर्टeert / datmen lieuer niet pe-
rijckel vande landen in doozloghe behoorde te continueren dan dien te verlaten /
tselue machinen wt het vooz / als mede wt de bouen genoemde discoufseu by an-
dere Liefhebbers ghemaect ghenoech sien.

Dat de landen so souden ten achter zijn ende verarmt / datse doozloge niet langer
en souden conuen onder houden / tselue soudemen qualick conuen doen gelooude aen
pmandt die siet hoe volck rijck dat de selue zijn / hoe sommige Steden inde selue
meer flozen als eenige andere in Europa, wat rijckdom de Ingeketene hebben als
mede wt grooter inkomsten vele Steden Cassuyfen / Wessuyfen ende ander ge-
stichten hebben / die Jaerlic renten souden open / schier niet wetende wat met tgele
doen / als oock tot wat grooten rijckdom eenige geringe personen mer dese ozloge
zijn gheraect / maer souden veel eer geloouen dat wy van weelde steruen / als
vā armoede wt teeren: Ondertusschen so is de gemeene sake ten achter / en tseluyn
datmen lieuer het lant wil laten verlozen gae als aen die middelen roeren / oft dat-
men den rijcken wat meer soude willen belaste / om de arme gemeente te verlicke.

Maer wat sal het ons mogen baten dat onse steden rijck / onse huyfen wel geuout
ende costelijck verciert zijn / als andere die souden bewoonen wy in vrende landen
ballinghen souden moeten wesen: wat soude ons den rijckdom der Cassuyfen
ende andere gestichten ooc baten / als wy in vrende landen / in bossen / velden / ende
straten van ellende souden moeten steruen: wat sal het ons insgelic baten / dat wy
middelen hebben om onse kindere een goede erfensisse na te laten / en mede om onse
Vrouwen en Dochters scaep ende clerlic tonderhouden / als vrende tselue souden
eruen / ende dat Papen / Nonnicken / Spaenguaerts en andere Koffianen de selue
souden bestapen / ende met geweld ontboeren: gelijk wy in dese langdurige oozloge
niet dan te veel en hebben gesien: wat sal teyndelijck helpen dat wy so uanuelijck
ende standtuustelijck vooz het Waderlant gestreden / en eenen ewigen lof vercre-
gen hebben / so wy nu niet eenich onuerlijck / onproffijtelic / of bedreuelic accoozt /
den seluen beneuens de vziijpheit conuen te verliesen / en eenen spot vā alle de werelt
worden / om dat wy ons de goede occasie van onse behoudensse / ende geheele ver-
lossinghe / beneuens onse gherechticheyt souden hebben laten ontrecken.

Wilt den vpant niet consenteren in ons rebelijck versoeck / so is te hope dat God
hem als Pharao het herte verhart / tot zijn verderf / ende tot onser verlossinghe / iac
wanneer ic soude hoozen dat hy by zijn voornemen blyft / navelic van niet te con-
senteren indien Indischen handel / ende dat hy soude willen Teroboams Calieren /
ofe zijn grouwelijcke Mis-offer hier weder oprichten / oft anders de Wrede niet aē
gaen / so soude wy duncken dat ick Pharaos stemme hoozde segge tot zijnen Coet-
ser / spant den Wagen in / ic wil Israel na sagen / en dat hy also niet anders en soude
baten als Pharao / ende dat God het begonnen werck onser verlossinghe wt de han-
den

den onser vanden soude volboeren tot vryheyt van ons gantsche Waderlandt.

Waar doech te hopen dat die bande verheerde Landen (die nu gevoelen waer toe datse gecomen zijn/ende hop dat daer horeypt der Staten en hare Privilegie onder de voet getreden worden tweelck dese Wyde-Handelinge genoech wt wyft/ ons tot een exempel haer souden vercloecken/ en dat sy suse noch een droypel goet Nederlants bloet in tlijf hebben/voccasie van haer vercloninge sullen waer nemē / ende sien waer toe sy van naturen ende van eedts wegen verplicht zijn/ namelijk om de vryheyt ende hare privilegien te beschermen/ en vooz te staen/ waer toe het den rechten tijdt sal zijn/ soo desen Wyde niet voozt en gaet/ ende datse mede sullen mercken/so den Wyde getroffen wozt/en die van dese landen met den Spa ignaert Wyde maken/daer haer dā schier alle hore van vryheyt genomen wozt/ en dat sy onder het iock sullen moeten bliuen. Somen oock wilt vergelycken den staet daer dese landen in het begin van de oorloge in waer / als mede ten tijde van den grootē Commandeur / insgelijc in het ouer gaen van Szabant en Vlianderen / ten tijde van de Spaensche Vlote / en den Grave van Leicester/ by den staet daer de landen nu in zijn / en datmen het incomē datse doen hadden/ rekent by tgene sy nu hebbē / en daer noch de Intresten afstrecke bande tachtcherheden der landen / so houde ick dat het incomē supuer noch onghelick meerder soude bliuen / als het in die tijde was: Datmen daer bencuens in siet wat hulpe en assistencie ons van de naburige Wyncen wozt aengebode / by het gene wy in die tijt van haer paddē / men sal vooz- waer moeten bekennen dat wy van weelde clagen/en nu beter middelen hebbē toe onse beschermitighe als opt te vozen. Men moet bekennen dat de platte landē/als mede de ghemeene lieden veel beswaert zijn/en dat de lant liede seer clage/maer die en comt haer niet bande belastige/want sy en zijn nu niet meer beswaert als ouer eenige jaren/van het comt wt de quade gewassen die wy nu verschepde jarē gehat hebben/en al waer het in tijt van Wyde/so en zijn wy hier van niet meer verlekert als nu/ en God can ons dan so wel besoeckē met onbzuchtbaerheyt als in oorloge/ en men soude wel eenighen middel vinden/om de rijke lieden wat meer te mogen belastē/so souden darne daer mede seer verquict zijn. Segmē hier op/ dat de rijke lieden ende coopliden veel sullen vertrecken somen haer wat meer wildt schattē/ ten zijn maer praetgens/ de Cospliden ende andere rijke liede en sullen om wat schartinge wil/ niet vertrecken noch hare neeringhe die hier gelegen is/ verlaten: tontsparen van een costelijck cleet / en een bancket oft twee in jaer/ sal haer tselve wel weder i bzingen/ende wat den Coopman aengaet/ die sal gelijcke wel vertrecken/so dooz den Wyde de neeringe manqueert / en wat sal het dan baten / datmen hem soude verschoonen als wy daer na deen mede vander sullen quijt woze/ daer zijn veel Landen die in geen oorloge en zijn / daer de rijke meer belast wozen als in dese Landen/daer sulcken waren oorloghe is.

Daer mede ick dit wil besluytē: Onsen genabigē God biddende dat hy de C. Mo. Heeren Staten wrysheyt ghebe in alle haer doen/en alleen Achitophels raet / die teghens den welstant deser landen soude moghen gegheuen worden wil ter schande maken/ ende daer en tegens vrome Chufais verwickē / die dooz goeden raet/ tot behuidt onses Waderlants/des Wyants listicheyt mogen ontdecken/ op dat wy ende onse vromelighen gheen oorsaecke en hebben/om te laet ons vooz Godt ende de menschen te beclaghen ouer onse slechtricheyt/maer dat wy ter contrarie de vercregen vryheyt bepde naer Ziele ende Lichaem moghen behouden. Amen.